

Det bedøvede samfund

Bokessay. I Narco-capitalism analyserer professor i retsfilosofi Laurent de Sutter samtidens politik som en anæstesi af den sociale krop. Anæstesiens historie er ifølge de Sutter uløseligt knyttet til historien om den moderne styring af massen og dermed det politiske projekt overhovedet.

ALEXANDER CARNERA
Forfatter og skribent.

De Sutter er en af de efter hånden mange forfattere for hvem tidens totale markedsføring er i færd med at ændre os som mennesker og udvikle den politiske kultur og det politiske engagement som vi kender det fra det 20. århundrede. Fremfor et demokratisk engagement har vi fået en bedøvende individuel rettighedskrævende kultur. Arbejde og øget produktion bliver svaret på alle samfundsproblemer. Ifølge de Sutter er denne stigende apati et resultat af en individualiseret psykopolitisk styring af vores følelsesliv, hvis eneste opgave er at sikre arbejdsopretning, præstation og vækst.

Anæstetien (fra græsk, «ingen følelse») gør hele eller dele af kroppen ufølsom overfor smerte eller andre sansepåvirkninger. Både som medicinsk behandlingsmetode og som metafor for ufølsomhed, dannet anæstetien den røde tråd for de Sutters historie i *Narco-capitalism*. Bogen tager for sig det moderne kapitalistiske samfundets stigende behov for hyperproduktive individer, hvor alt hvad der blokerer den fortsatte præstation og produktion anses som en hindring for vækst. Hovedpersonen i denne historie er den dynamiske komponent i følelseslivet vi forbinder med sindsbevægelse, opstemthed, ure.

De Sutter kalder det for en «outsourcing af følelsen», en styring der bedøver og tømmer vores emotionelle kapaciteter. Forskellen på biopolitikens «gamle» teknologier for styring af kroppe i skole, militær, hospital og de nye teknologier er, at de nye – smartphones, teknologisk, stoffer – sprænger institutionerne og styrer direkte over og virker direkte på individets mentale situation. På lignende vis hævder filosofen Byung-Chul Han i *Psykopolitik* (2014) at magten forvandler fritid, leg, emotioner og kommunikationer til selvoptimering og selverøvning.

Det som de Sutter kalder for narco-kapitalisme, er det radikale udtryk for en følelseskapitalisme hvor vi dybest set ingenting føler. Det er i sig selv som vanligt at gøre bevidstelse til en styrende magt, men mere usadvanlig er det at de Sutter mener at finde videnskabeligt belæg for sin påstand. Her spiller den tyske læge Emil Kraepelin (1856–1926) en central rolle.

EVNEN TIL OPSTEMTHED

Kraepelin banede vejen for den senere behandling af mentale sygdomme som en biologisk defekt i nervesystemet. I hans berømte klassifikation af mentale sygdomme (*Compendium der Psychiatrie*, 1883) og ikke mindst kategorien «manisk-depressiv psykose», blev mentale lidelser opfattet ikke som en social tilfældighed, men en uheldbærende sygdom. Denne kategori beskriver de tegn på symptomer der

kunne indikere et krav om behandling. Men et forstyrrende element han ikke kunne forklare blev ved at vende tilbage: en opstemthed og sindsbevægelse hos patienten.

Betegnelsen «manisk symptom» var ikke dækkende, hverken hos de som led af søvnløshed eller stærkt sindsbevægede typer. I stedet opdagede han hos disse patienter det han beskrev som et særligt «øget behov for aktivitet» og «en øget fremkaldt sindsbevægelse», som det egentlige symptom. Hvad han observerede var ikke en specifik nervøs sindsbevægelse, men en *evne til opstemthed*. En tilstand hvis retning, bevægelse og intensitet ikke lod sig forudsige, ej heller stabilisere. «Hvad der forstyrrede Kraepelin var denne sindsbevægelse, som for ham var et brud med en verdensorden – et regime for intensitet der udfordrede den menneskelige væremåde for at kunne kvalificere ting som raske. For at komme sygdommen til livs, var det derfor nødvendigt at angribe selve denne kapacitet til at blive bevæget, ifølge de Sutter.

Postindustrialismens arbejdsmenneske forvandler natten til en perfekt styringsteknologi.

Selvom psykoanalysen slår igennem nogenlunde samtidig i begyndelsen af det 20. århundrede er det især Kraepelins neurologiske fysikalisme der kommer til at danne grundlag for den senere behandling af mentale lidelser. Det benzo-diazepinlignende stof kloralhydrat var allerede i anvendelse på hospitalerne til brug mod nervøse og «stædige» patienter med henblik på stabilisering. Alt sammen under Kraepelins maksime: «En manisk-depressiv får det ikke bedre. Den eneste gode manisk-depressive er den depressive.»

Hvis sindsbevægelse betyder at være udenfor sig selv, udenfor kontrol, må behandlingen sigte mod en inddragelse af de affektive energier der emærer denne sindsbevægelse. Det store gennembrud kommer i 1950 med udviklingen af antidepressivt klorpromazin (solgt under mærkenavnet thiorazine). Stoffene forvandler personen til «en passiv beskuer af sin egen mentale tilstand ude af stand til at føle andet end en forbigående følelse». De Sutter omtaler dette som begyndelsen på det «psykopolitiske teater». «At få det bedre er ikke at komme nogen vegne» – det er en eksistens hvis stabilitet dårligt nok skjuler sin tomhed såvel som lidelsen af ingenting at føle, at du ikke føler din egen lidelse.

Han mener man fortier det væsentlige, nemlig hvordan «spørgsmålet om depression altid har været et spørgsmål om ontologi». Det har altid været et spørgsmål om måden den menneskelige eksistens er disponeret – og på hvilken måde denne disposition har været ønskelig eller ej. Men denne «ontologi» er holdt i så abstrakte vendinger at den stort set ingenting siger. De Sutters måde at argumentere på er i familie med Franco «Bifo» Berardi (som også har skrevet omtale på bogens bagside) og Byung-Chul Han, der alle gør brug af et argumentatorisk greb hvor bestemte tendenser bliver totaliserende. Der peges på nogle vedkommende indsigter, som dog ofte kræver væsentlig flere mellemregninger for læseren har mulighed for at tage argumentet rigtig alvorligt.

NARKOKAPITALISMENS BEGYNDELSE

Det gælder især selve begrebet «narko-kapitalisme», hvis neologisme det ene øjeblik virker som en videnskabelig term, det næste øjeblik som en retorisk metafor. Alene det forhold at de Sutter hævder at det tegner sig noget vi kunne kalde for «narko-kapitalismens historie» er heller ikke uproblematisk. Den har ganske vist sit afsæt i kokapalaten, men handler mere om et billede på den etablerede politik end den handler om narkotika. Når de Sutter beskriver den østrigske kemiker Albert Niemanns arbejde med at isolere det aktive stof i kokablade med de enestående anæstetiske egenskaber, er det især de bedøvende karakteristika han fremhæver: «total ubevidsthed», «blivende lokal effekt», «ufølsomhed». De-sensibiliserende egenskaber, som vi finder Freud, der selv indtog stoffet, anså som bryghare mod depressive elementer.

Kokain virker som en effektivt operatør, en stimulant der skubber til handling», «en handling der fjerner alt der modstår denne stimulant», som de Sutter skriver. Hvis modstand er det som trækker i bremsen er «kokain stedet for en handling der har gjort kroppens motor til ren vilje». «Kokain gør dig mobil, aktiv og mobil igen. Du bliver i stand til at udføre krævende handlinger uden den mindste anstrengelse.

Kokain er for de Sutter ikke bare en metafor for princippet om den friktionsløse kapitalisme der kom efter at Bretton Woods-systemet kollapsede i 1971. «Ikke alene er international finans uløseligt forbundet med narkohandel, men alt indikerer at det er én og samme ting», skriver de Sutter. «Den eneste kapitalisme er kokainkapitalisme.» Det lyder besnærende. Problemet er bare at de Sutter sammenhænger retoriske og videnskabelige beskrivelser. Forfatteren William Burroughs talte om kapitalismen som «junk». Her virker metaforen uden at prætere at være videnskabelig. Derimod

The Agnew Clinic af Thomas Eakins, 1889. En kvinde blir opereret i bedøvet tilstand foran medisinstudentene i et anatomisk teater. Anæstetien blev opfundet først år tidligere.

virker de Sutters påstand om en særlig sammenhæng mellem industrikapitalisme og narkotika mildest talt forbløffende. Når det gælder kokains indtog i læskedrikke (Coca Cola), Mariani (vin med kokablade) eller krigsindustri, er narko-kapitalisme ifølge de Sutter historien om hvordan én ting – narkotisk substans – skjules under andre navne. «Verdensøkonomien opretholder kun sig selv med penge der er udvundet fra handel med alkaloider», hævder De Sutter, uten at give noget belæg for postulatet.

HORMONEL HACKING

De Sutter hævder at den globale eksplosion af antidepressiver er en direkte styring af afhængigheden som model. P-pillen der kom på markedet i 1960 har en række alment kendte bivirkninger såsom kvalme, vægtstigninger og ikke mindst depression, som vist i en skelsættende dansk forskningsrapport fra 2016, som de Sutter kommenterer. Rapporten lægger videnskabelig dokumentation frem om hvordan hormonal manipulation er direkte årsag til at flere kvinder rammes af depression. Rapporten blev ikke overraskende mødt med stor kritik af sundhedsrepræsentanterne i Danmark. I kølvandet på P-pillen kom også en hel industri af antidepressiver, hvis formål ifølge de Sutter er at sikre dens en apolitiserende af svangerskabsforebyggelse og dels en psykopolitisk styringsteknologi for aktivering af rene kroppe, for «at genindsætte individerne som skaber vorden i det indre rum, en i verden af produktion».

Den gode arbejder må sove godt. Kun sådan kan han fortsætte produktionen

næste dag. Marx omtalte søvnen som afgørende for «reproduktion af arbejdskraft» og natten den pris kapitalisten må betale for de som i løbet af dagen skaffer ham merværdien. Industrikapitalisten har alle dage frygtet natten med dens monstre, de søvnløse manisk-depressive (Kraepelins frygt) og de opiumsrangede lediggængere (Dickens, Baudelaire, De Quincey), og derfor blev oplysningens urbane ingeniørkunst vigtig for kapitalismen. Hvad oplysning virkelig er, skriver Sutter, «er at sikre en belysning i byerne hele natten, så ingen lever i skyggerne og unddrager sig autoritetens blik. *Borgeren skal ses som den der sover.*»

Oplysning er polit plus uran illumination. Natklubbens æra indledes med det som historikeren Louis Chevalier døbte «den færlige klasse», arbejderklassens politiske aktive der fandt sammen i små mødelokaler. Udskrænkingssteder var uden ombygningstent, natten stadig lurvet. Men postindustrialismens arbejdsmenneske forvandler natten til en perfekt styringsteknologi. Fra 1970'erne og frem bliver natklubben steder for underholdning retset for politisk engagement. Med Studio 54 i New York, hvor små bolde af kokain blev sendt ned fra loftet så de dansende bare kunne sniffe, bliver «natklubben container for kollektiv affekt som middel til reproduction af arbejdskraft».

Den gamle søvnighed gjorde borgeren ineffektiv, den nye depressive bedøvede søvnighed gør ham effektiv. De Sutter konkluderer at vi nu er på vej ind i «den generelle somnambulisme», hvor psykopolitikens styring er uden for sig på alt. Styringen af natten minder om Jonathan

Crary's analyse af det søvnløse menneske hvor man forsøger at minimere søvnen og forvandle menneskelivet til en proces af uafbrudt produktion og forbrug.¹ Men De Sutters overgang mellem den gamle arbejderkulturs diskussionsklubber hvor der var noget på spil og de moderne natklubber virker ikke indlysende. Det er lang tid siden at natklubber har fungeret som politiske rugestuer. Klaus Birkholms analyse i *Efter mennesket* om hvordan vi bliver afhængige af genveje indenfor teknologi og præstationsfremmende stoffer virker som et stærkere argument.²

FRYGTEN FOR MASSEN

Hvis anæstetisens historie har gået ud på at tæmme den menneskelige sindsbevægelse, er den ifølge de Sutter uløseligt knyttet til historien om den moderne politiske styring af massen og dermed det politiske projekt overhovedet. I den italienske kriminolog Scipio Sigheles studie *La folla delinquente: studio di psicologia collettiva* («Den gale lovovertræder», 1892) er massen en trussel, for hvem alt er muligt. Massen er ikke bare et aggregat af individer, men en ting i sig selv der udgør en fare. Opfattelsen af massen som potentiel kriminel skal ses i sammenhæng med den positivistisk kriminologiske skole med Cesare Lombroso og Enrico Ferri, begge berømte for at opstille lister for alt der kan ses som en bestemmende årsag til kriminel adfærd.

Men det er den franske sociolog Gabriel Tarde's *L'Opinion et la foule* («Menings og masse») fra 1901 der for første gang udforsker massens «passionerede interesse», der får individet til at glemme sig selv

og skaber en smitteeffekt i det offentlige rum. Massen stopper ifølge Tarde aldrig med at «oscillere mellem to ekstreme poler for sindsbevægelse og depression» som gales. Men det er netop sindsbevægelsen, som en kraft udefra der i begivenhedens opbrud skaber ændringen i den enkelte tilstand, der interesserer Tarde. Passagen fra en tilstand af hvile til en tilstand af aktivitet.

At parkere sindsbevægelsen i noget rent irrationelt umuliggør politikens engagement.

Når Tarde omtaler de passioner der ansporer individerne i massen som «særligt bevægelses», ser han det imidlertid som et upålideligt tegn, en moderne version af de som går amok, det, som lægen Kraepelin observerede på sin tur til Bali i 1904 og sammenlignede med mani. Freuds eget studie *Masspsychologie und Ich-Analyse* reducerer massen til «den primale flok» hjemstøt af fader-epoet. Mennesket i massen er for Freud «den depressive i den maniske fase». Man får ikke øje på andet end negative drifter som det der styrer individernes kollektive liv. Men at parkere sindsbevægelsen i noget rent irrationelt lukker og umuliggør politikens engagement, ja, politik overhovedet. Det er en tilsidesættelse af den grundindsigt at «politik er det som fører til en kollaps af væren, det som afslører ustabilitet,

libalitet, gennemtrængelighed, inkonsistens; politik er det som fortsætter med at unddrage sig den systembevarende orden der garanterer og instituerer eksistensen som den er». For tids narco-kapitalisme udelukker muligheden for virkelig politisk anfægtelse og engagement, hævder de Sutter.

Hvis lidenskaben er den handling at turde give sig hen til noget udenfor én selv, er det også der hvor jeg-et opdager en anden side af livet, at tingene og livet kunne være anderledes. Den brændende følelse af at tingene ikke stemmer, skuffelsen over tingenes tilstand og handle derover er netop det som får os til at føle os levende. Ungdommen i dag har mange muligheder og er ikke bundet af traditionen. Den skal være innovativ og tænke nyt samtidig med at enhver piskes til at lære skabelonerne for at komme hurtigt og bedst muligt gennem systemerne. Enhver lærer at forholde sig strategisk-bogholderagtigt til livet. Resultatet kender vi: frygtløse passionløse unge mennesker. De unge er ikke domne, de er tømte for energi, som nuværende højskoleforstander fra Testrup Højskole, Simon Axø, udtrykker det. Tåkket være anæstetien har kirurgen fred til at operere, en bedøvet krop er en krop der ikke forstyrres, et livløst stof. På samme måde har vi fået massen som et livløst stof uden sjæl.

© noriko LMD

Narco-capitalism: Life in the Age of Anesthesia, Laurent de Sutter, Polity, 2017.

1. Se Jonathan Crary, «Det søvnløse menneske», *Le Monde diplomatique*, juni 2011.
2. Se «Hjernen som forbrug», *Le Monde diplomatique*, december 2015.